

Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması

Mehmet Tabas

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Yöneticisi

tabbas_34@hotmail.com

ORCID:0000-0001-1107-3219

Özet

Faizsiz bankacılık sistemi olan katılım bankacılık sisteminin genel bankacılık sistemi dahilindeki büyüklüğüyle katılım bankacılık sistemlerinin kurulduğu dönemlerden bu yana hizmetsel çeşitlilik, rakamsal oranlılık ve mudilere dağıtılan kâr paylılığı gibi etkenler açısından sergilediği performansların diğer ticarî bankalarla karşılaştırmasının yapıldığı bu çalışmada katılım bankacılık sistemlerinin genel bankacılık sistemi dahilinde başarı düzeyleri meydana konulmaya çalışılmıştır. Literatürde oldukça geniş bir alan kaplayan genel bankacılık sistemine nazaran katılım bankacılığı sistemiyle ilgili yapılan çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni irdelendiğinde geleneksel bankacılığın mazisine oranla katılım bankacılık sisteminin henüz yeni bir arkaplana sahip olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Geleneksel Bankacılık

Comparison of Participation Banking System and Traditional Banking System

Summary

Interest-free banking system the banking system by the size of the banking system overall participation in the banking system since the inception of the period of participation within hizmetsel diversity, performing in terms of profit distributed to depositors and the numerical oranlılık paylılig other factors such as how participation in this study a comparison has been done with commercial banks where the level of success of the banking system overall experience within the banking system tried to put. In comparison with the general banking system, which occupies a fairly large area in the literature, it is observed that the studies conducted on the participation banking system are limited. When the reason for this is examined, it is seen that the participation banking system has a new background compared to the past of traditional banking.

Keywords: Interest-Free Banking, Participation Banking, Traditional Banking

Giriş

Günümüzde hem hukukî altyapıları ve hem muhasebeye yönelik uygulanmaları bakımından gerçekleşen düzenleme ve yenilikler, katılım bankacılık sistemlerinin bankacılık statüsünde kabulünü hızlandırır iken, bu konuda güvenle ilgili belirsizliği de büyük oranda ortadan kaldırmıştır (Takan, 2020, 11).

Böylelikle gerçekleştirilen değişiklikler ile beraber katılım bankası kurulduğu dönemden bugüne dek çok büyük sayılabilecek ilerleme ve gelişmeler kaydetmiştir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere bunların geleneksel bankacılık sistemleri çerçevesindeki işlem hizmetlerinden aldığı pay itibari ile hedefinin çok altında olduğu da bir gerçekliktir (Uluğ, 2020, 60).

Katılım bankacılık sistemi günümüz dünyasında malî sistem dahilinde geleneksel bankaların yaptığı bir çok bankacılık çalışmalarında ve finansal kiralama, sigorta, mübadele gibi ticarî faaliyetlerde bulunmaktadır (Yahşi, 2009, 39).

Katılım bankaları temel standartlarına aykırı olmamak şartıyla geleneksel bankaların yaptığı bütün işlem ve faaliyetleri değişik yöntemler ile yapmaktadır. Bu tarz bankacılık hizmetlerinin ana gayesi; faizsiz finansal esaslar çerçevesi dahilinde, faizle alakalı hassasiyet gösteren kişi ve kurumların muattal likidite ve birikimlerini millî ekonomik sisteme dahil etmektir (Önal, 2019, 14).

Geleneksel bankacılık hizmetlerini yaparken faizin yerine kâr-zarar paydaşlığını esasa alması nedeni ile bu tarz bankacılık modeli literatüre faizsiz bankacılık sistemi olarak geçmiştir. Faiz ile alakası bulunmayan bütün bankacılık hizmetlerini değişik usul ve esaslarla gerçekleştiren bu tarz kurum ve kuruluşlar bir ölçüde mevcut bankaların alternatifleri, bir ölçüde de mevcut bankaların yaptığı faizli sisteme yaslanan faaliyetleri yapmadığı için onları tamamlayarak finansal sektöre çeşitlilikler ve derinlikler katan kuruluşlardır (Takan, 2020, 13).

Katılım bankacılığını, geleneksel bankacılık sistemlerinden farklılaştıran en büyük özgünlük uygulama şekillerindeki farklılıklar ve ayrılıklardır. Geleneksel bankacılık anlayışı ve özgün sistem ve altyapıları doğrultusunda makro ekonomik düzleme sağladığı katkıyı arttırmak amacı ile katılım bankacılığı sistemi, 01.11.2005 tarihinden itibaren Bankalar Kanununa tabi tutulmuştur (Yahşi, 2009, 42).

Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması

Bankalar Kanunu Türk malî sistemi bünyesinde katılım bankacılık sistemlerinin bulunduğu statünün keşmekeşliğinden sıyrılmasına, vazıh bir şekilde banka alttürü (Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Mevduat Bankaları, Katılım Bankalarıyla beraber) şeklinde kabul edilmesine, yapılan düzenleme ve işlemlerin katılım bankacılık sistemlerinin malî düzen dahilindeki geleneksel bankalarla rekabet edebilmesine ve hukukî yapı ve formlarına büyük oranda destek sağlamıştır (Uluğ, 2020, 39-40).

1. Katılım Bankacılık Sisteminin Kavramsal Çerçevesi

Katılım bankaları, sermayesi ve hacmine ilave olarak yurtdışından ve yurtiçinden özel carî hesaplarla kâr ve zarara katılım hakkı veren hesaplar yolu ile fon toplayarak ekonomik sisteme fon bağlamak amacı ile çalışma gösteren, fonları mevzuatta belirlenen usuller ile, her türlü ziraî, malî, ticarî hizmet ve hizmetlerin finansalında, müşterek yatırımlarda, yurtdışı teminat verilmesinde, ithâlatın ve ihracatın finansalında, yatırıma yönelik ekipman temini edilip, firmalara taksit ile kiraya verilmesi ya da satılması gibi konularda kullandırabilen malî kuruluştur (Takan, 2020, 13-14).

Katılım bankaları, ilk kez 4388 sayılı Bankalar Kanununda, “Mevduatı toplama yetkisi bulunmayan, buna karşılık istisnaî carî hesaplar ve kâr ve zarara katılım hakkını veren hesaplar yolu ile fon biriktiren, ekonomi çalışmalarını donanım veya mal temini ya da kiralanması ya da müşterek yatırımlar yolu ile finanse eden kurumlardır” biçiminde tanımlanmıştır (Yahşi, 2009, 38).

Katılım bankacılığını, tasarrufunu kullandırması mukabilinde faizi alma istemediği için tasarruflarını bankalara yatırmayıp döviz, altın, arsa, bina biçiminde değerlendirmek isteyen tasarruf sahibi kişilerin, tasarrufunu üretimsel sürece sokması amacı ile kurulan ve kâr-zarar paydaşlığı anlayışı ile hizmette bulunan kurumlar biçiminde tarif etmek de mümkündür (Akgüç, 2019, 34).

Katılım bankaları; alternatif finans yöntemi hizmeti sunan, finansal sektörlerde çalışmalarda bulunan, reel ekonomileri finanse eden ve bankacılık faaliyeti sunan kuruluşlardır. Bunlar bankacılık faaliyeti yapmanın yanında tasarruf sahibi kişilerden carî hesap ve kâr ve zarar

paydaşlığı hesapları yolu ile topladığı fonu, faizsiz finansal prensiplere göre reel ekonomilere aktarmak suretiyle meydana gelen kâr ve zararı, tasarruf sahibi kişilerle paylaşmaktadır (Tunç, 2000, 13).

Bir başka ifade ile bu tarz bankacılık hizmetinde bulunan ve katılım bankaları şeklinde isimlendirilen bankalar, faiz ile alakalı olmayan bütün bankacılık hizmetlerini değişik usuller ile yapan kuruluşlardır.

2. Geleneksel Bankacılık Sisteminin Kavramsal Çerçevesi

Genel olarak anonim şirket statüsünde çalışmalarda bulunan bankacılık kurumlarının uyguladığı modelde; bankacılık, ticarî müştereklik (kâra ve zarar), sigortacılık, barter, finansal kiralamak, destekleme ve benzeri finans yöntemler dahili içe geçmektedir. Katılım bankacılık sistemlerinin yaşama geçirmiş olduğu model, özgün olarak kabul görmektedir (Parasız, 2021, 48).

Geleneksel bankacılıkta, oranları evvelden belirlenen faiz mukabilinde mudîlerden toplanan mevduat, bankanın belirlemiş olduğu faiz üzerinden, fon ihtiyacında bulunanlara krediler şeklinde kullanılmaktadırlar. Katılım bankacılık sistemini, geleneksel bankacılıktan ayran en kayda değer konu, faizin değil, katılım payının sağlanmasıdır (Takan, 2020, 19).

Katılımcı kişilerin ticarî neticelerine katılımsını öngörmekte olan düzen faizsiz bankacılık şeklinde isimlendirilmektedir. Burdaki ana erek; tasarruflarını kullandırması mukabilinde faizi almayı istemeyen tasarruf sahibi kişilerin likidite birikimlerini, yetkin bir biçimde ekonomik sisteme kazandırmaktır (Uluğ, 2020, 47).

Geleneksel bankacılık sisteminin fonu toplamakta ve kullanmakta faiz esası bulunmaktadır. Böylelikle geleneksel bankacılık sisteminin para ticareti bulunmaktadır. Yaptığı hizmet açısından katılım bankalarıyla ayrılıkları bulunmamaktadır (Yahşi, 2009, 63).

Geleneksel bankacılık sisteminde menkûl, belli bir bedelin mukabilinde alınıp satıldığı için, ticarî bir ürünmüş gibi kullanılmaktadır. Bu sebep ile paraların üstlendiği işlev, bu sistemlerde katılım bankalarından oldukça farklıdır. Geleneksel bankacılık sistemindeki bankaların bankacılık hizmetlerinin yanında para ticareti de yaptığı bilinmektedir (Akgüç, 2019, 41-42).

3. Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması

a. Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Farklılıkları

Katılım bankacılık sisteminin genel işleyişi, hizmetleri ve hizmet anlayışı şöyledir:

Kâr-zarar paydaşlığı esastır. Katılım bankacılık sisteminde temel ilke faizlerin mevzu bahis olmamasıdır. Para ticarî bir ürün olarak alıma ve satıma tabi değildir. Katılım bankaları mevduatın kabul ve kredinin kullanılmasının haricinde, her türden bankacılık faaliyetleri yapmaktadır. Ancak katılım bankacılık sisteminde temelde fon toplamak ve fon kullanılmak biçiminde hizmetler esastır (Yahşi, 2009, 21).

Katılım bankacılık sisteminde para ticarî bir ürün gibi alıma ve satıma tabi değildir. Bu sebep ile katılım bankaları kaynakları toplar iken hesabın sahipleri ile kâr-zarar paydaşlığı; kaynakları kullanır ikense vadeli satışlara, kiralamalara, kâr-zarar paydaşlığına dayalı işlemleri yapmaktadır. Katılım bankaları değişik bankacılık hizmetleriyle beraber malî ticaret de yapmaktadır (Uluğ, 2020, 64).

Katılım bankacılık sisteminde özel carî hesap ve katılım hesabı şeklinde fon sahiplerinden kaynak sağlanmaktadır. Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayıran hesap türü, kâra ve zarara katılım hesabıdır. Burda kurumla müşteriler arasında müştereklik bulunmaktadır. Katılım bankaları libor sistemiyle borçlanamaz. Ancak yurtdışından katılım hesabı adı altında fon sağlayabilir. Nakit kredi kullanılmamakta (Parasız, 2021, 52).

Katılım bankaları topladığı fonları reel sektöre yatırmak zorundadır. Zira, bu sistemde katılım bankalarıyla fonu kullanan arasında ticarî bağlar bulunmaktadır. Katılım bankaları mal ve ticarî amaç ile gayrimenkûl alımı ve satımı yapabilmektedir (Takan, 2020, 22).

Fon kullanılması projenin kârlılığı önemli etkidir. Fonun kullanılmasında vade uzundur). Finansal kiralama yöntemi ile müşterilerine kaynaklar aktarabilir. Yani finansal kiralama yapmak yetkisi bulunmaktadır (Çiller ve Çizakça, 2016, 80)

Katılım bankacılık sisteminde müşteri kâr ve zarara müşterek oldukları için riski evvelden kabul etmektedir. Zira burada güven esastır. Yani teminatlar ve ipotekler dek müşterek olunan projelerin sağlamlığı önemli etkindir (Yahşi, 2009, 68).

Fon kullanan müşterinin belli bir vadenin sonunda ödeyeceği miktar bellidir ve ekonomi konjonktürüne göre değişmez. Daha çok uzun süreli yatırım amaçlı projeleri finanse etmektedir. Katılım bankacılık sisteminde özel carî hesapta toplanan fonların maliyeti bulunmamaktadır. Katılım hesaplarındaysa sistemsel gerekten ötürü fon sahiplerine kazanç garantileri verilememektedir (Akgüç, 2019, 39).

Bankalar Kanununun 65. Maddesine göre, bu Kanun kapsamında bulunan kurumlar ve bu kurumların hizmetleri, kurumların denetimine ve gözetimlerine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatı ile temsilciler gönderebilirler (Takan, 2020, 28).

İslam'ın iktisadî sistemini temelde bulundurarak hizmet gösterir. Ancak katılım bankacılık sistemlerinin esas manasıyla İslamî prensipler çerçevesinde çalışmada bulunduğu söylenemez (Yahşi, 2009, 63).

Günümüzde dek faizsiz bankacılık tek kanuni bankacılık sistemi şeklinde Sudan ve İran'da uygulanabildi. Katılım bankacılık sistemlerinin kredileri kullandırmalarda önem verdikleri etken; finansalın şirketlere değil, değerlendirilen projelere yapılmasıdır (Önal, 2019, 61).

Katılım hesabında biriken fonun kullanılmasından meydana gelen kârın yüzde 80'i hesabın sahiplerine dağıtılır. Tabii ki zarar varsa, fonun sahiplerinin katılımı ölçeğinde zararları karşılayacakları sistemin de temelinde mevcuttur (Parasız, 2021, 59-60).

Katılım bankaları geleneksel bankalarla karşılaştırıldığında kullanılan finansal enstrüman açısından avantajlı değildirler. Zira bunların çalışma sistemleri bazı enstrümanların kullanılmasına müsait olmayabilir Misal olarak tahvillerin ihraçı gibi (Omar ve Haq, 2016, 24).

Kayıt dışı ekonomi sisteminin mutlaka önlenmesi nedeni ile yapılan işlemler devletin vergi gelirini arttırmaktadır. Kullanılan fonlar doğrudan ekonomi sistemine girdiğinden, yatırım miktarının artırılması, istihdamın artırılması ve buna bağlı olarak bir çok ekonomi hareketliliğinin meydana çıkması bulunmaktadır (Takan, 2020, 33).

Dünya'da ve Türkiye'de hâkim sistem, faiz esasına oturtulmuş kapital sistemdir. Zira katılım bankaları dahilinde doğdukları sisteme, kültür açısından yabancıdır ve bu da katılım bankaları için

Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması

dezavantajlıdır. Yani katılım bankaları, Doğu kültürüne yakın duran Türkiye'nin mevcut kültürel değerinin bir ürünüdür. Sonuç olarak katılım bankaları, İslamî iktisadın bir ürünüdür (Özsoy, 2018, 189-190).

Katılım bankacılık sistemlerinin yaslandığı ana ilke ve onun geleneksel bankalardan ayrılan temel fark, kâr ve zarara katılım temeline göre toplanan fonu, faizsiz yöntemler ile ticarî ve sınaî hizmetlerde değerlendirmek biçimindedir (Yahşi, 2009, 67).

Bankacılık Kanununa göre, katılım bankalarındaki gerçek kişilerin adına özel carî ve kâr ve zarara katılım hesaplarında toplanan tasarruf, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun güvencesindedir. Gerçek kişilerin adına özel carî ve kâr ve zarara katılım hesaplarında toplanan tasarrufun ana para ve kâr payı tutarının kişi başına 50.000 TL'lik bölümü fonun güvencesindedir (Parasız, 2021, 71-72).

Katılım bankacılık sisteminde toplanan fonların reel ekonomide kullanılması esas olduğundan ve katılım bankalarıyla fonun sahipleri arasında yatırım paydaşlığı mevzu bahis olduğundan, katılım bankaları ve fonun sahipleri için risk olasılıkları mevcuttur (Takan, 2020, 42).

Katılım bankaları tarafından dağıtılan kâr payları 192 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na (GVK) (Md. 76-13) göre, Menkûl Likidite Radı (MLR) sayılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Kanuni bir sınırlama bulunmamaktadır. Katılım bankacılık sistemlerinin problemlerini meydana koymak, çözüm yollarını üretmek, yetkin ve verimlilik esaslı hizmetler verilmesini sağlamak gibi görevler üstlenen Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne mensup olmak zorunluluğu bulunmaktadır (Zerqa, 2020, 39).

Yukarıda katılım bankacılık sisteminin genel işleyişi, hizmetleri ve hizmet anlayışını açıkladıktan sonra şimdi de geleneksel bankacılık sisteminin genel işleyiş ve hizmet anlayışını açıklayalım:

Geleneksel bankacılık sisteminin fonu toplamakta ve kullanmakta faiz esaslı bulunmaktadır. Böylelikle geleneksel bankacılık sisteminin para ticareti bulunmaktadır. Yaptığı hizmet açısından katılım bankalarıyla ayrılıkları bulunmamaktadır (Takan, 2020, 56).

Geleneksel bankacılık sisteminde menkûl, belli bir bedelin mukabilinde alınıp satıldığı için, ticarî bir üründmüş gibi kullanılmaktadır. Bu sebep ile paraların üstlendiği işlev, bu sistemlerde katılım bankalarından oldukça farklıdır. Geleneksel bankacılık sistemindeki bankaların bankacılık hizmetlerinin yanında para ticareti de yaptığı bilinmektedir (Akgüç, 2019, 41-42).

Ticarî hesaplar ve mevduat hesapları adı altında evvelden belirlenen faiz ölçüğünde mudîlerden fonlar sağlanmaktadır. Böylelikle bankalarla mudî arasında müştereklik ilişkisi bulunmamaktadır. Borçluluk ve alacaklılık ilişkisiye bulunmaktadır. Geleneksel bankacılık sisteminde ihtiyaç duyulan sıcak para ihtiyacı $libor + 2 - 3$ 'le giderebilir. Külçe altın ve basılı altın haricinde bir emtia ve gayrimenkûl alım ve satımında bulunamazlar (Uluğ, 2020, 71).

Faizler mukabilinde nakit krediler kullandırmaktadır. Bankaların topladığı mevduatın nerede kullanıldığı banka açısından mühim değildir. Yani paranın üretim haricinde da kullanılması mümkündür. Misal olarak, sabit getirili devlet tahvilinin veya hazine bonosunun satın alınması, repo yapmak gibi (Takan, 2020, 16-17).

Kredilerin kullanılmasında müşterilerin göstereceği teminat önemlidir. Kısa vadeli fonun kullandırılmaları mümkündür. Kredilerin sınırlanması bulunmaktadır. Finansal kiralama yapamazlar. Ancak finansal kiralama yapan şirketler kurabilirler. Kâr ve zarar paydaşlığı olmadığı veya faiz temeline yaslandığı için risk bulunmamaktadır. Böylelikle geleneksel bankacılık sisteminde güven hususu teminat ve ipotekle çözümlenmiştir (Önal, 2019, 114).

Geleneksel bankacılık sisteminde kredilerin maliyetini çeşitli finansal enstrümanlarına (devlet tahvilleri, hazine bonoları vs.) endeksleyebilmektedir. Bu da kredilerin maliyetinin daha sonradan değişebilmesi olasılığını meydana çıkarmaktadır (Takan, 2020, 63).

Genellikle de ticarî amaçlı olan kısa süreli kredi kullandırmaktadır. Geleneksel bankacılık sisteminde özel carî hesapta toplanan fonun maliyetleri bulunmamaktadır. Yani özel carî hesaba karşılık bir ödeme fonun kaynaklarının bankaya maliyeti bulunmaktadır (Yahşi, 2009, 69).

Bankalar Kanununun 65. Maddesine göre, Kanun kapsamında bulunan kurumlar (kalkınma ve yatırım bankalarıyla mevduat bankalar dahil) bunların hizmetleri, kurumları gözetim ve denetimine tabidir. Kurumlar, bankaların genel kurul toplantısına gözlemci sıfatı ile temsilciler gönderebilirler (Parasız, 2021, 98-99).

Geleneksel bankacılık sistemi kapital iktisadî sistemi temele alarak hizmet gösterir. Kredilerin verilmesinde bankalara karşı verilen teminat ön planda tutulurlar. Mudînin kazançları sistem gereği, oran ölçüğünde evvelden belirlenmiştir. Bankalar, yeni geliştirilen enstrümanlar kârlıysa, bunu bir kısıtlamaya gitmeksizin kullanabilir. Misal olarak repolar, bankalar arasındaki piyasalar,

Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması

hazine bonoları gibi kısa vadeli enstrümanlara bankaların yatırımlar yapması mümkündür (Takan, 2020, 17).

Geleneksel bankacılık sisteminde krediler teminat temelinde verildiğinden, işlemin ne kadarının kayıta bulunduğu kontrol edilemez. Kullanılan kredilerin ne kadarının yatırım amaçlı ve tüketimsel amaçlı kullanıldığı net anlamda olarak kontrol edilemez. Kapital sistem, faiz temeline oturtulan bankacılık sistemlerini doğurmuştur. Zira, bankaların bu sistemin öz evlatları durumundadır. Neticede bankacılık kapital iktisadî sistemin bir ürünüdür (Özsoy, 2018, 189).

Bankalar topladığı fonun bir bölümünü üreten ve reel ekonomi sistemine kazandırır iken, bir bölümünü de reel ekonomik sistem haricinde; misal olarak rant ekonomisinde değerlendirebilmektedir. Hazine bonoları, devlet tahvilleri, repolarda olduğu gibi. Toplanan fon Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kapsamındadır. Miktarı katılım bankalarından farklı değildir (Takan, 2020, 69).

Bankalar Kanunu'na göre bütün kredi kurumları gibi bankalar da, nezdindeki tasarruf mevduatlarını kendilerine tabi olan bölümden sigortalatmak ve primi ödemek zorundadır (Parasız, 2021, 103).

Geleneksel bankacılık sisteminde evvelden belli faiz oranıyla para toplanılmakta ve krediler şeklinde kullanılmaktadır. Böylelikle, geleneksel bankacılık sisteminde mudî açısından bir risk bulunmamaktadır. Burda riskleri üstlenen yalnızca bankadır. Mevduat faizi de 192 sayılı GVK'ye göre, Menkûl Likidite Radı sayılmaktadır ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Mevduat faizinde bazı sınırlama bulunmaktadır. Örneğin tüm bu bankalar Türkiye Bankalar Birliği'ne üye olmak zorundadır (Takan, 2020, 28).

b. Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Benzerlikleri

Yukarıda ifade edilen karşılaştırma ve mukayeseler, konunun temelini meydana çıkarmak ve konudan uzaklaşmamak için, belirtilen çerçevelerde işlenmiştir. Esasen, katılım bankalarıyla geleneksel bankacılık sistemindeki bankalar arasındaki mukayeseler neticesinde, katılım bankalarıyla geleneksel bankacılık sistemindeki bankalar, yaptıkları hizmetler yönünden ciddi oranda birbirlerine benzemektedir (Önal, 2019, 102).

Yapılan işlem ve girişimler çoğunlukla benzer olmasına karşın, işlemin yapılışı ve sistemin işleyişinde şekillerinde farklılıklar olduğu bir gerçekliktir. Meydana konan en ciddi farklılıkta, katılım bankacılık sistemlerinin gerek fon toplar iken gerek ise fon kullanmasına aracılık eder iken, mevcut riski mudî ve fonu kullananla paylaşması ve mudîlere sabit kazanç garantileri vermemeleridir (Uluğ, 2020, 71).

Literatür çalışmalarında yatırım paydaşlığı şeklinde isimlendirilen uygulama, katılım bankacılık sisteminde kâr ve zarar paydaşlığı ve vadeli satış işlemine dayalı ticarî ilişkiler şeklinde kabul görmektedir. Oysa geleneksel bankacılık sistemindeki müştereklikten ya da ticarî ilişkilerden söz etmek mümkün değildir (Yahşi, 2009, 71-72).

Bu kuruluşlar, gerek paranın kullanımı hakkını satın alır iken gerek ise kullanımı hakkını evvelden belirlenilmiş oran ve süre üzerinden satar iken, belirsizlik ile karşılaşmış değildir. Bu sebep ile de mudî açısından risk mevzu bahis değildir. Banka ilişkilerinde riskleri üstlenen muhatap bankadır (Uluğ, 2018, 77).

Katılım bankalarıyla geleneksel bankalar arasındaki farklılık, iş prensibinden kaynaklanır iken, benzerliklerinse bu denli çok olmasının nedeni, iki farklı banka modelinin aynı bankacılık mevzuatına tabi tutulmaya başlanmış olmasından kaynaklandığı belirtilebilir (Önal, 2019, 42).

Benzerliklerse her iki bankacılık türünün de benzer finans sistemi dahilinde hizmet sunmasından, farklılıklarsa her iki bankacılık türünün de farklı iş sisteminden kaynaklanmaktadır. Zira, farklı iş sistemleri, değişik banka hizmetlerini ve neticede de değişik muhasebe ve hesap uygulamasını beraberinde getirmektedir (Takan, 2020, 83).

Bankalar faizi temel alarak hizmetlerini sürdürdüğünden devlet tahvilleri, hazine bonoları, repolar ve interbank işlemi gibi alım ve satım işlemlerini yapabilirler iken; katılım bankaları iş prensibi gereği, bu işlemi ve işlemden kaynaklı bazı kanuni yükümlülükleri yerine getirmemektedir (Parasız, 2021, 109).

Sonuç

Katılım bankacılık sistemlerinin geleneksel bankacılık sistemleri gibi muattal fonunu değerlendirebileceği finans unsurlarına yatırımlar yapmasını sağlayacak, değişik alternatifli

Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması

yatırımla ilgili seçeneğinin, bankacılığı düzenleyeceği ve denetleyeceği kurum ve kuruluşlarca geliştirilmesi gerekmektedir.

Misal olarak gelir paydaşlığı senetlerinde, varlıklara yaslı olan bonoda, faizsiz bonoda olduğu gibi. Aynı zamanda bu finans unsurlarına dönük ikinci el piyasaların oluşması da sistem bütünlüğünün tabana yayılımında ciddi neticeler verebilecektir.

Bankacılık teknolojisi ve bilgi birikiminin yakın takiple izlenilmesi ve kurumun içindeki personelin eğitimlerinin daha fazla yoğunlaştırılarak verilmesi gerekmektedir. Böylelikle, müşterilerin memnuniyetine odaklı iş prensibi uygulanmaya daha yetkin bir şekilde geçirilebilecektir.

Katılım bankacılık sistemlerinin uyma zorunda olduğu şartların, iş şekilleri ve iş koşullarının sürekli denetlenmesi yanlışların tespit edilmesi, sistemlerin gelişimi ve hatalı uygulamaların ve dolayısı ile sistemlere yönelik endişenin azalması bakımından önemlidir. Bireysel bankacılık hizmetlerinin çeşitlenmesi ve sistemlere yönelik ilgilerin artırılması gerekmektedir.

Kâr-zarar paydaşlığı prensipleri anlayışı ile oluşturulan bu kuruluşların günümüzdeki mevcut durumda daha fazla murabaha, yani üretim desteği anlayışı ile fonun kullanıldığı görünmektedir. Oysa mudaraba (kâr-zarar paydaşlığı) ve muşareke (likidite ve emek paydaşlığı) anlayışı ile uygulamada hiçbir fon kullanılmamaktadır.

Katılım bankacılık sistemlerinin kâr-zarar paydaşlığı yöntemiyle daha fazla fon kullanılması, sistemlere yöneltilmiş olan eleştirinin azaltılması ve reel ekonomide kişilerin yapmadığı veya yapamadıkları büyük ölçekli yatırımın yaşama geçirilmesi bakımından oldukça önemlidir.

Böylelikle, bu uygulamanın sonucunda katılım bankası, gerek bankalar ile olan farklılıkları somutça bir biçimde meydana koymuş olacak gerekse de kurulma amacına benzer anlayışlarda bankacılık faaliyetlerini sürdürecektir.

Sonuç olarak, bankaların yapmış olduğu çoğu bankacılık faaliyetlerini yürütmekte olan ve dolayısı ile de benzer ekonomi durum şartlarında onlar ile rekabet eden katılım bankaları, mevcuttaki malî sistemler dahilinde hedeflediği neticelere daha kolay ulaşabilmesi amacıyla, değişik bankacılık yönünü ve uygulamasını açıklık ile ve devamlı değişik medya araç-gereçlerini kullanmak suretiyle meydana koymaları gerekmektedir.

Bu şekilde uygulamalar gerek katılım bankalarının hedeflediği yere ulaşmasını kolaylaştıracak gerekse de küresel ölçekte uygulanmakta olan bu yöntemin aracılığı ile kesif bir sermaye ihtiyacı

dahilindeki Türkiye’de, muattal olan fon değerlerinin reel ekonomi düzlemine kazandırılmasını hızlandırmış olacaktır.

Kaynakça

AKIN, C. (2020). **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, İstanbul: Kayıhan Yayınları

AKYÜZ, O. (2018). **Katılım Bankacılığı Dünü Bugünü**, İstanbul: Alfa Yayınları

AYSAN, M. (2019). Bankalarımız ve Piyangoculuk, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 12,11.

BATTAL, A. (2000). **Yeni Bankalar Kanunu’na Göre Özel Finansal Kurumlarının Hukukî Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri, Türkiye’de Özel Finansal Kurumları-Teori ve Uygulama**, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

BÜYÜKDENİZ, A. (2013). **Ekonomik Bir Gerçeklik Olarak Özel Finansal Kurumları, Özel Finansal Kurumları Birliği Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık**, Ankara: A Yayıncılık.

ÇİLLER, T. ve ÇİZAKÇA, M. (2016). **Türk Finansal Kesiminde Sorunlar ve Reform Önerileri**, İstanbul: Yenilik Basımevi.

OMAR, Fuat Al and HAQ, M. A. (2016). **Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri**, Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu.

Özel Finansal Kurumları Birliği. (2013). **Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık**. İstanbul: Özel Finansal Kurumları Birliği Yayınları.

Özel Finansal Kurumları Birliği (2018). **Bankalar Kanunu’nda Özel Finansal Kurumları–Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları**, İstanbul: Özel Finansal Kurumları Birliği Yayınları.

ÖNER, Y. (2001, Nisan). “Faizsiz Kazanç Sistemi kâr Garantisi Vermez”. **Ticaret Gazetesi Eki**.

ÖZSOY, Y. (2018). **Özel Finansal Kurumları**, İstanbul: Asya Finansal Kurumu Yayınları,

PARASIZ, İ. (2021). **Kriz, Enflasyon, Ayarlamalar**, İstanbul: İntegral Yayıncılık.

TAKAN, M. (2020). **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Adana: Nobel Kitapevi.

Katılım Bankacılık Sistemi İle Geleneksel Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2020). **Faizsiz Bankacılık Modelleri**, Ankara: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2021). **Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık**, Ankara: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını.

ULUĞ, K. (2020). **Uluslararası Sistem İçerisinde İslam Bankacılığı, İslam Ekonomisinde Finansal Meseleleri**, İstanbul: Ensar Neşriyat.

ZERQA, N. (2020). **İslam Düşüncesinde Banka ve Sigorta**, (Çev. Hayreddin Karaman). İstanbul: z Yayınları.

02.05.1985 tarih ve 18742 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

19.12.1999 tarih 23911 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4491 sayılı Kanun’un 17. Maddesi.

24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

01.11.2005 tarih 25983 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

28.06.2011 tarih ve 18795 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 3226 sayılı Karar.

03.04.2018 tarih ve 18714 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 3167 sayılı Kanun.